

ОСТАННІ НОВИНИ

- 16.54 «Масло продовження ходіння по колуні»: аналітик про нову формулу війни Луїана
- 16.55 Повністю відкриття: Трамп зробив заступ про Стимульну програму
- 12.13 Став відомий перший сутережк «Фіамма»Уліа Єворіна: підсумки перебування
- 16.05 Коли та для чого підкорятимуть картоплю
- 17.04 Скандал з дитячорисом на Кіпрі: що пишуть ЗМІ про відставку посла та фінансових «конфесних консултів»
- 16.26 Дивач, щодо несприятливих умов: оголошено про повернення популярного таланта-шоу
- 17.18 Денні депутати разом з керівниками НАБУ та САП видалили «мисси» до Херліні від ЄС, яких не існує, — експрорурор

«Щоб бачили ціну своїй байдужості»: німецьких військовополонених і нацистів змусили дістати з ям тіла закатованих в'язнів концтабору й поховати

Лариса КРУПІНА, «ФАКТИ»

Наприкінці Другої світової війни гітлерівській Німеччині катастрофічно бракувало пального для танків і літаків, і нацисти гарячково шукали вихід. У Швабських Альпах геолози знайшли достатні запаси сланцю Posidonia, придатного для переробки на синтетичне пальне. Терміново почали розробку сланцевої нафти. Так виник проєкт «Густеля» (Untertelmenen Wüste).

Це було кодовою назвою промислового комплексу з десяти заводів, які стали зводити з вересня 1944 року в німецькій землі Баден-Вюртемберг, узадовж залізничної лінії Тюбінген — Балінген — Ротвайль. Воскресивши заборони охорони нацистської партії (СС) і особисто Герман Гетрінг брали участь у проєкті. На будівництво дали два-чотири місяці. Крім хіміків, техніків, інженерів і будівельників, на кожному будмайданчику не вистачало ще близько 500 робітників. Вихід знайомих швидко: на околицях тихих патріархальних містечок з тисячолітньою історією, унікальною природою та архітектурою, які надихали художників і поетів, стали швидко організовувати новенькі концтабори. А що? Одне іншому не завважав.

«В Гестапівській тормі Neue Brettm жертву вибрали довільно й теплили у ставку»

До одного з таких таборів масштабного пального проєкту «Операція «Густеля» і потрапив Василь Володзько з села Широка Діolina Полтавської області. В Червоно армію дрібненького (160 см зросту) Василя не взяли, а евакуювати не встигли. І 17-річний хлопечє разом з іншими комсомольцями став підлілньо розповсюдити антифашистські листівки та плакати на території окопеної з жовтня 1941 року Полтавщини. Його затримали та відправили на примусові роботи до Німеччини, на вугільні шахти в Сварбрюккен.

У травні 1944 року Вася увік з робочого табору. Його схопили й кинули в одну з найлюкрурших в'язниць Neue Brettm, в тій самій землі Сварланд. Це була «розширена поліцейська торма» для чоловіків і жінок, де «відбували покарання» борці з нацизмом, французькі бранці, примадняні Радянського Союзу та Польщі, яких пригнали на примусові роботи, військовополонених різних країн.

— Мене помістили в «стоячий бункер» розміром 50 см x 60 см x висотою два метри, у згадував **Василь Володзько**. — Ні їжі, ні води, ні повітря, ні туалету. Випорожнювалися під себе. Багато хто божеволів. І навіть якщо ти не помирав у «стоячому бункері», дали і тебе був шанс зробити це біля табірного ставка-резервуара для засиння пожежі.

У червні 1943 року Василя Володзька вивезли на примусові роботи до Німеччини

Улюбленою розвагою гітлерівціє було годинами ганяти в'язнів навколо ставка, навісивши на них мішки з цеглою, змушуючи стрибати «по-яблячому». Тих, хто падав, біли шлангами або кийками та впопугавлює чоб'їтми в багноку, ламаючи хребці. Хтось з ув'язнених мав повмирті. Якщо всі залищалися жиї, жертву обирали довільно й топчили у ставку. Якщо нещасний в останній відчайдушній спробі випіржав з води, його біли дерев'яною жердинкою по голови.

“**Читайте також: У росії виявили табір, де полонених українців «перевиховують» тортурами**

2004 року у своїй доповіді керівник Державного центру політичної просвіти землі Саар доктор Бурхад Йеллонекє писав:

«78-річний українець, Василь Володзько, колишній бранець, котрий пережив ці трагічні події, за слівний репортера, який випадково його зустрів на території табору (жертв нацизму запрошували до Німеччини на меморіальні заходи. — Авт.), не міг пригадати ні ідальний на Іншому боці вуглих, ні існування жіночого табору, але коли він ойшов до Löschteich (ставка для засиння водою), по прівстві наволчички, скрестив руки за соловом та зробив кілька стрибків уперед. За який мить він згадав прівзвище свого мучителя…»

«Коли в концтаборі когось страчували, усіх нас виганяли з бараків дивитися на агонію повішених»

Гестапівська в'язниця Neue Brettm, де українцєє багато років по тому вразив своєю розповіддд німецького репортера, була другим місцем його ув'язнення після робочого табору в Сварланді. Тут був єдиний табір Нацвайлер-Штруттоф, за 50 кілометрів від Страсбурга. Це був став на території Франції нацистський концентраційний табір, найіахіднічий з таборів Третього рейку.

— У Нацвайлері стояли дві шибенці. Коли когось страчували, всіх нас виганяли з бараків і ми мали дивитися на агонію повішених, і засвоювати урок, що з нами теж так буде, якщо щось зробимо не те, — згадував колишній в'язень.

Щоб будівництво паливних заводів для проєкту «Операція «Густеля» і робота на них йшла швидко, у Німеччині, на землі Баден-Вюртемберг, побудували філії Нацвайлера: Шомберг, Шюрцінген, Даутмерген, Цейфенхан та інші, загальом сім таборів.

— Якось ми бетонували лінійданчики, щоб встановлювати обладнання для виробництва ракет «Фау», — розповідав Василь Павлович журналістам. — Робота по колію у воді. Нози опухли. Відкрилися рани. Два тижні відлежав в ревірі, приміщення для непрацездатних, де практично нас не лікували, але дозволяли не працювати. Потім нова робота — добувати сирючі сланці. Ми дробили їх, подавали терміново розкладанню і так добували пальне для танків і літаків.

Одного разу хлопечє злетпитомнів і його з Нацвайлера відправили працювати на кухню у філію — концтабір Шомберг. Ледь одужав — знову повернули на фабрику з виробництва пального.

Першй шість місяців концтабором Шомберг командував Йозеф Сюз на прівзисько Зак-Зак — через його різку учиваству манеру говорити. В'язнів Зак-Зак називав «чумними шиксами на здоров'ї тілх німецького народу». Ї ставився до них відволдно. Від голоду, холоду, хвороб і торор ув'язнені понад 300 українців, тону кількість з'ясувати сьогодні неможливо. Решта табору «Густеля» були антропи не кращими. Пізніше націонал-соціалісти визнали проєкт «Операція «Густеля» неефективним і нерентабельним. Загублені життя ув'язнених втратами не вважалися.

З табору Шомберг у жовтні 1944 року виснаженого, хворого Василя Володзька відправили в Дахау.

Це був найстаршій концтабір нацистської Німеччини, який розпочав безперервну роботу з 1933 року, і де з 200 000 в'язнів загинули 41,5 тисячі осіб. Кажуть, на виборках 1933 року майже все населення Дахау, містечка неподалік від Мюнхена, проголосувало проти Гітлера. Фюрер затамував злість і, прийшовши до влади, віддав наказ побудувати поруч і з містом табір смерті так, щоб жителі постійно відчували запах спалених тіл і бачили дим крематорію.

— У Дахау люди не втримували тортур. — згадував Василь Павлович. — Кидалися на дріт під струмом, вивалися в бараках. Це вважалося не так страшно, як медичні експерименти. Наприклад, людину занурювали у крижана ванну, не даючи їй виплисти, і практично потопельника в останню мить висмикували з води й клали помж двоох ув'язнених жінок, які, за задумом «експериментаторів», мали своїми тілами відівервати трупи. Оживе чи ні?

«У Дахау в бараку, розрахованому на 500 місць, жили 2000 осіб»

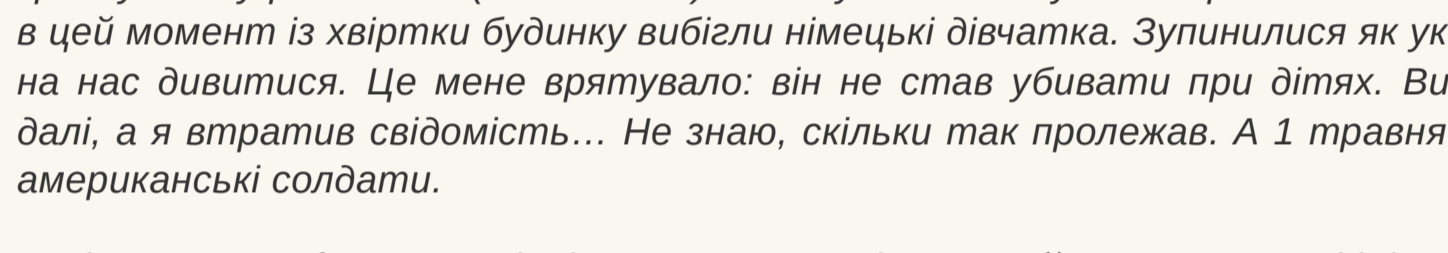
— У Дахау мене визнали непридатним до роботи, — згадував український бранець, — відправили в «карбований блок окремому своїй в'язні в крематорій. Але почалася епідемія тифу. Через рухалася повільно: треба було спочатку спалити померлих від тифу. Так дотягнули до кінця квітня 1945 року. Смертникам послатили не було: підбом о п'ятій ранку, шикунання, переклих. У бараку, розрахованому на 500 місць, мешкали 2000 осіб.

Наприкінці війни гітлерівці, намагаючись прихопити сліди своїх злочинів, за три дні до визволення табору військими союзників, 26 квітня 1945 року, погнали в'язнів Дахау на «Марш смерті», переміщаючи їх до таборів усередині Німеччини. 7000 людей, на останньому подиху, рухалися на південь, до озера Тегернзее. Проїйти треба було 80 кілометрів.

— Нас вели тілами під охороною з собаками, — розповідав Василь Павлович журналістам. - Сим тисяч скелетів, обдіянутих шикрою. Ми не іпи, пили з калюж. Під час «Маршу смерті» охоронці багатьох убили. Багато хто впав і вже не зміг піднятися. Я теж упав. Схоронечє крикнув: «Урбуштеми!» («Встатити!»). Він було вже опустив приклад мені на голову, але в цей момент із жаркоти футболу вибігли німецькі дивачки. Зупинилися як укатані під сталю на нас дивитися. Це мене врятувало: він не став убивати при дїтях. Вилявся о півнох далі, а в втрапив себе самістрью... Не знаю, скільки так пролежав. А 1 травня мене підібарли американські солдати.

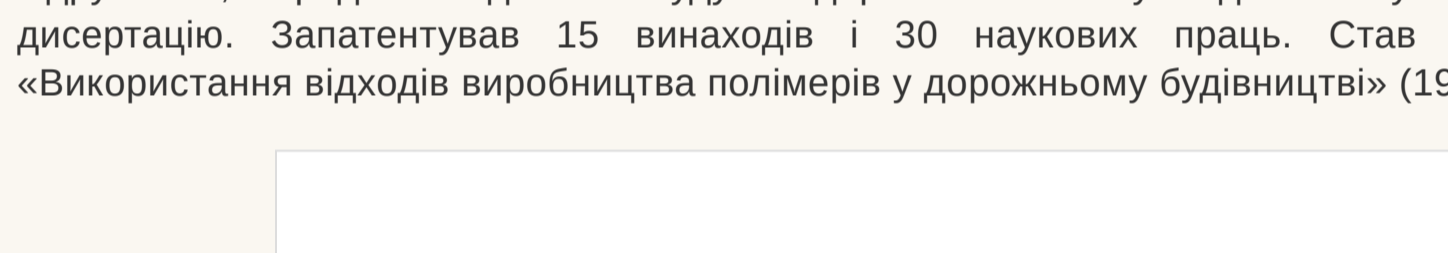
Я міг померти багатьо разів: і в Neue Brettm, і в Нацвайлер-Штруттофі, і в таборах Кокем-Буттлітц, Шомберг або Дахау... Але вижив. Коли у мене після вїбуття до Радянського Союзу люди «в органах» почали запитувати: «Кїя же так вишило?» і відповіло: «Сам не знаю». Але лікувався цей довог: хворє серце, ноги, кричав ночами...

Після війни Василь Павлович працював зокремні Полтавський інститут, а коли арозумів, що це не його, пішов у Львівський політехнічний універсітет «Автомагістраль». Одружився, народилася донька. Будував дороги по всьому Радянському Союзу, захистив дисертацію, запатентував 15 винаходів і 30 наукових праць. Став автором книги «Використання в'ходів виробництва полімерів у дорожньому будівництві» (1967 рік).

З 1968 до 1999 року працював у «ДерждорНД» завідувачем лабораторії, завідилом будівничтва доріг з промислових відходів, провідним науковим співробітником.

«ДерждорНД», головна науково-дослідна установа України з питань будівництва, ремонту та утримання автомобільних і транспортних споруд, на своєму сайті називав Василя Володзька видатним ученим, «легендою української дорожньої науки часів СРСР». У жовтні 2023 року йому виповнюється 99 років.

“**Читайте також: «У кого починалися галюцинації, ті незабаром поморили»: в Києві відкривлася виставка про те, як окупанти майже місяць тримали у підвалі ціле село**

Німецькі військовополонені та члени нацистської партії розкривали методи закатованих в'язнів і укладали останки в труни

Тривалих час торма покаяння замовчувалася: німці не горіли бажанням вернути ганебні сторини своєї історії. У 1950-х роках у землі Баден-Вюртемберг, на місці колишніх сланцевих кар'єрів і фабрики, були посаджені ліси, і руїни заводських приміщень зникли з поля зору. Здавалося, зникне й пам'ят'. Але на хвилі руху прихильників миру в 1980-х роках почали з'являтися регіональні ініціативи зі створення пам'ятників на місцях масових страч і короткочасного торору ув'язнених під час Другої світової війни. Це стало початком критичного осмислення нацистського минулого Німеччини.

5 травня 1985 року така ініціатива з'явилася і в Ротвайль, за підтримки фіранції муніципальної ради Ротвайль, разом із мером. У результаті було організовано меморіальний комплекс у пам'ят' про колишніх в'язнів концтаборів Шюрцінген, Даутмерген і Шомберг. У квітні 1989 року меморіал відкрили. А 2005 року на пам'ятні австрії, куди було запрошено колишніх в'язнів з Польщі, колишньої Югославії, Швейцарії, Західної, Люксембургу, України, Угорщини, Німеччини, приїхав і Василь Павлович Володзько, тепер уже відомий учений-винахідник, якому пощастило вижити після шести німецьких таборів.

...Ми йдемо Меморіальною стежкою Еккервальда через ділянку, на якій у 1944/45 році розпочинався сланцевий кар'єр у Еккервальді. Бетонні блоки, водохвищія, цегляні стіни, фундаменти, стійки та шахти... Сумний життєвий шлях бранців простежили дали на місці колишнього концтабору та цвинтаря Шомберг, а помолитися за душі невинно вбитих — у каліції цвинтаря Шюрцінген.

Ось уже багато років щороку в Ротвайль Меморіальна ініціатива «Еккервальд» проводить тихдень пам'яті жертв нацизму. Виступають екскурсії і зустрічі з школяри, приїжджають родичи в'язнів, які вижили. Проходять екскурсії та згуртми у громаді, прїїжджає преса. Цього разу промовці говорять і про агресивну війну росії в Україні. Про те, що «жакі лишньої війни надавувати їх сторітвїнкам росії під час нацистського правління». Цього разу на зустрічі вже немає нікого з колишніх в'язнів: троє людей, які залишилися в живих, не змогли прийти за станом здоров'я.

— Але важливо зберігати пам'ят' про страждання жертв націонал-соціалістів, навіть якщо свідків більше немає, — каже голова ініціативної групи «Меморіал Еккервальд» Бригітта Маркварт-Шад.

На цвинтарі концтабору Шомберг, на стендах із фотографіями впадає в око одне фото. Черга з понурими людьми, які неохоче заглядають у їм з тресом. Фотографія 1945 року в концтаборі Шюрцінген, де загинуло 529 осіб, зробив Едмон Гуессон, колишній французький в'язень. Й історія така. Коли перша французька армія у квітні 1945 року переправилася через Рейн і район Страсбурга і згодом зайняла Швавальд, гітлерівські в'идини ліквідували табори проєкту «Густеля». Багатьох в'язнів повели в «Марш смерті». Пізніше вирішили померулися і показали визволителям місця поховань.

Перше, що зробила французька окупаційна влада після закінчення війни, — вирішила ідно поховати убитих бранців. Для цього жителіма навколорічних населених пунктів склали принести лляну тканину, щоб після ексгумації загорнути останки й поховати в простих трунах в окремих могилах. На місці ексгумації привезли німецьких військовополонених і членів націонал-соціалістичної партії, поселивши їх у колишньому концентраційному таборі. Вони повинні були під наглядом діставати тіла з ям, укладати в труни та переносити до нових місць поховань.

У ексгумацію настійно рекомендували прийняти бургомістрам, чиновникам, пасторам, учителям і місцевому шикестуву з Шюрцінга, щоб «отримали увелення про жакими надавувати їм сторітвїнкам очевидців, черга була довгою. У громабі тій, запрошені йшли вервечкою позр розкрити поховання жертв таборів операції «Густеля». Немаю прочитати мої думки. Хельга Ханші, одна з членів ради директорів меморіального комплексу «Еккервальд», дивлячись на фото, каже:

— Я жую, щоб у вашій країні після війни було б точно так само. Щоб на місці злочину були присутні беззсоредні злочинці, щоб вони дивилися в очі своїм убитим жертвам, а бабдужі бачили ціну своєї байдужості...

1 липня 1945 року капітан Андре Бессі, французький військовий губернатор Ротвайля, опублікував доповідь під назвою: «Témoignage pour la postérité» - CRIME SS — расовєй рах свих цїл оп ву»: «Садистство для нащадків — злочини СС — розказані теми, хто це бачив».

У нас у сідках зараз уся країна.

Авторка дякує керівництву та членам ради директорії Меморіальної ініціативи Еккервальда Brigitta Marquart-Schad, Wilfried Koch, Luise Danner і Helga Walisch за допомогу в підготовці матеріалу. У статті були використані матеріали сайту ekkerwald.de.

Раніше «ФАКТИ» розповідали про те, що рашисти перетворюють окувовані території на концтабїр, для цього вони мають нам створити в чотирьох областях України концтабори в'язниць.

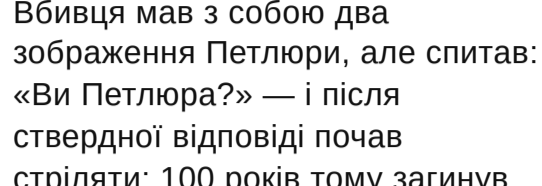
На фото у заголовку: Двога черга німецьких бургомістрів, пасторів, учителів, чиновників і місцевих знаті до трун з останками замордованих в'язнів концтабору

Читайте нас у Facebook

ПОПУЛЯРНЕ

- Українські пенсіонери не чекають на свої пенсії 40 років: суд поставив криву у стіни про скандальну постанову уряду 11 червня 2025 **13:54**
- Археологічна сенсація: унікальні шахи та ловецькіські дробя, яким більше 2500 років, знайдені на Більському горішці 14 червня 2025 **12:24**
- «Вона мучить мене вже багато років»: тасинця загинув біля Рівні, який мав викли СНА і СРСР, не розкрита і черга 40 років 12 червня 2025 **13:29**
- «Я стріляв по машині з лігерової 2», але вигадав, що там були двійники, аби тільки приховати медіаураїні колишній полонений «зовець» написав якину «Окрасця» 13 червня 2025 **13:39**
- «Після вчлчання Шахедд з-під завалів ми витягли дсь 15 осіб і котів» волонтери спільної «Білих коней» допомогли постраждалим людам 9 червня 2025 **12:24**

* Рівності формуються за останні 7 днів

БІЛЬШЕ У РОЗДІЛІ

Головне Євангеліє Софійського собору опинилося у колекції масажиста латина: у Києві привезли нові дослідження про вивіддену в Україніянітні

Вбічця мав з собою два зображення Петлери, але спитав: «Чи Петлери?» — і після створення відповіді повав стріляти: 100 років тому загинув лідер УНР

Священним словам релігії в шаку з вугилем, але екселедіця знала, де її шукати: в Києві привезли нові дослідження Турьсково Євангеліє XI століття

Мазеля зустрілася з королем диво: у Києві відкрилася виставка, експонатами мав до цього прменити

Піом одині ексгумували, як назвали український парламент, писалимики і відказ за рубль: опублікували оповіщення про створення Центральної Ради

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81